

ÇOCUĞUN KENDİNİ RESİMLE İFADE ETME İHTİYACI

Abdullah AYAYDIN*

Özet

Sanat kavramı da çocuklar için farklı bir anlam taşır. Çocukluk dönemi sanat açısından oldukça önemlidir. Günümüz çocuklarının bugün her zamankinden daha çok sanata ihtiyacı vardır. Sanatsal yolla kendini ifade etme ihtiyacı her çocukta vardır. Doğada hiçbir amaçsız hiçbir şey olmadığına göre çocukta resim yapma davranışı da amaçsız değildir. Çocuk resimleri birçok yönüyle yetişkinlerin resimleriyle ortak özelliğe sahip olduğu gibi birçok yönü ile de farklılıklar taşır. Benzerlikler çocukları birer sanatçı gibi göstermesine rağmen farklılıklar ise çocuk resimlerinde başka gözle bakılmasına ve bu resimlerde başka değerler aranmasına yol açar. Sanatla ifade etme çabası çocuk için lüks değil bir ihtiyaçtır. Çocuk resimleri bir sanat eseri olmaktan daha fazla anlama sahiptir. Bu yüzden çocuk resimleri yetişkin resimlerinden farklı olarak birçok özelliği de içinde barındırır. Görsel sanatlar öğretmeni mutlaka çocuk resminin bu özelliklerini bilmeli ve çocuğa bu şekilde davranmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Eğitim, Çocuk, Çizim, İfade

THE NEED OF CHILDREN TO EXPRESS THEMSELVES IN PAINTING

Abstract

The term of art means different to children. The period of childhood is very important in terms of art. Children of today need art more than ever. Every child has the impulse of expressing himself/herself in an artistic way. Nothing is aimless in nature so the behavior of painting is not aimless, either. The paintings of children have common features with the paintings of adults and they also have differences in many ways. Although the similarities indicate children like an artist, differences cause a different point of view to children's painting and a search for other values. It is not a luxury but a need for the child to try to express him/her through art. Children's paintings mean more than being works of art. That's why children's paintings include many characteristics different from adults' paintings. The teacher of visual arts must know these characteristics of children painting and must behave children in this way.

Keywords: Art, Education, Child, Drawing, Expression

GİRİŞ

Çocukluk döneminde her şeyin farklı bir anlamı olduğu bilinen bir gerçektir. Sanat kavramı da çocukluk dönemi için farklı anlamlar taşır. Bu dönemde bireyin hayatında sanata daha çok yer vardır. Bu çerçeveden bakıldığında belki de çocukluk döneminin tamamı sanattır denebilir. Örneğin, çocukluk döneminin vazgeçilmezi olan oyunlar her ne kadar adı oyun da olsa çocuğun hayatındaki tiyatrodur, kendi kendine mırıldanmalar çocuğun ilk müziğidir ve ayakları üzerine durmaya yeni başladığındaki düştü düşecek gibi adımlarla başardığı ritmik yürümelemleri onun ilk dansıdır denebilir.

Çocuğun kalem veya kalem türünden bir aracı tutmayı öğrendiğinde ilk yaptığı işin bir şeyler karalamaya çalışmak olduğu herkesçe gözlemlenmiş olan ve bilinen bir eylemdir. Çizilen ilk karalamalar da çocuğun ilk resimleridir denebilir. Yine gözlemlenmektedir ki,

* Doç.Dr., KTÜ, Fatih Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, ayaydin2011@hotmail.com

çocuklar yazmayı öğrenmeden önce çizmeyi öğrenmektedirler. Ya da öğrenmeye ihtiyacı olmadan kendi başlarına çizmeyi denemektedirler. Çizerler ve çizdikçe sürekli yaşlarıyla da orantılı olarak çizgileri de değişerek gelişir.

Çocukluk dönemi sanat açısından oldukça önemlidir. Freud'a (1999:210) göre; Leonardo da Vinci çocukluğunun ilk yıllarında gözlemlene içgüdüsünün zamanından önce uyanmasıyla güçlenmiş olabilecek özel bir yetenek sayesinde çocukluk devresinin bulanıklığından kurtularak bir sanatçı, bir ressam ve bir heykeltıraş olarak çıkmayı başardı.

Günümüz çocuklarının bugün her zamankinden daha çok sanata ihtiyacı vardır. Çünkü günümüzde çocukların sorunları sürekli artmaktadır. Goleman, duygusal zekâ hakkındaki çalışmasına, bazı ülkelerde öğretmenler ve öğrenciler arasında yapılmış bir araştırmayı eklemiştir. Bu araştırmaya göre; bugünün çocuklarının, bir önceki kuşakla karşılaştırıldığında, duygusal olarak daha sorunlu oldukları ortaya çıkmıştır. Yine araştırmaya göre; bugünün çocukları, daha yalnız ve içe kapanık, daha öfkeli, daha huzursuz, daha sinirli ve kaygı duymaya meyilli, daha tepkisel ve saldırgandır (Robinson, 2003:161).

Bugünün çocukları sanata daha çok ihtiyaç duymakla birlikte, yaşadığı şartların psikolojilerine yansıyan olumsuz etkileriyle birlikte daha farklı tutum, davranış ve ilgi ile sanata başlamış olurlar. Dolayısıyla bu tutumları, çocuk sanatının genel özelliklerine göre farklılıklar da gösterebilir. Çocuk psikolojisi ve gözlemlenebilir davranışa dönüşebilen sanatsal eylemler, aynı zamanda çocuk sanatının yansıdığı bir psikolojik tanı aracı olarak kullanılabilen çocuk resimlerdir.

ÇOCUĞUN DOĞASINDA VAR OLAN SANATLA İFADE İHTİYACI

Sanatsal bir yolla kendini ifade etme içtepisi, her çocukta, her fertte kendiliğinden vardır. Bu gerçeğin, bütün sanat eğitimcileri ve sanatçılar tarafından bilinmesi gerekir. Bu, çocuğun en doğal hakkıdır. Çocuk, duygu ve düşüncelerini, yeteneklerine uygun bir objektivasyonla gerçekleştirirken hem gerilimlerinden kurtulur ve hem de yaratma arzusunu tatmin etmiş olur. Evrensel ritme, bilmeyerek de olsa katkıda bulunur ve onunla kendisi arasında empati kurar. Çocuk bunu belki bilerek yapmaz. Ama mutlaka bunun temelinde oluşan bir istek vardır (Boydaş, 1990:282). Bu yüzden çocuklar hangi şartlarda olursa olsun resimden vazgeçmezler.

Doğada hiçbir şey amaçsız olmadığına göre çocukta resim yapma davranışının ve ayrıca çocukluk çağına vergi bir yaratıcılıkla beslenmesinin bir nedeni olmalıdır (Bingöl, 1975:95). Genel kaniye göre çocuk resme kendiliğinden ihtiyaç duyar. Çocuk hayal dünyasını somutlaştırarak gerçek hayata bir tür hazırlık yapar. Gerçek dünyada yaşamadan önce hayallerinde ve sonrasında resimlerinde yaşar.

Çocuklar konuşma yeteneğini henüz kazanmadan önce resim yaparlar. Bu durum çocukların çevresiyle iletişim kurmasında resmin ne kadar etkili olduğunu gösterir. Hatta çocukların ilk iletişim araçlarından biri resimdir denebilir. Berger'e (2004:7) göre; görme yeteneği konuşmadan önce gelmiştir. Çocuk konuşmaya başlamadan önce bakıp tanımayı öğrenir. Bunun içinde çevresinde sürekli gözlem yapar.

Birçok sanat eğitimcisi, çocukların doğuştan hem yaratıcı oldukları hem de sanat öğretimiyle geliştirilebilecek yeteneklerinin olduğu kabul etmektedir (Hurwitz&Day,

1995:29). Sanatta başarılı olmak için ve sanatla ilgili olmak için herkesin kabul edebileceği kavramlardan biri de yaratıcılıktır. Yaratıcılık oldukça sanata ilgi kaçınılmazdır. Çocuklar ise doğuştan yaratıcılığa meyillidir. Çocuk davranışları hem sanatta hem de diğer alanlarda yüksek oranda yaratıcılık potansiyeline sahiptir. Günlük hayatta alışık olunan çocuk hazır cevapları, şaşırtıcı sorular ve sıra dışı çizimler buna sadece birkaç örnektir.

Sanat, temelde entellektüel bir faaliyet değil; insanın heyecanlarının bilincine varmasıyla doğan bir faaliyettir. Çocukların çizip boyadığı işlerle olduğu gibi, psikolojik bir yaşantı halidir (Mülayim, 1994:26). Sanatın bu özelliği en belirgin haliyle çocuk resimlerinde görülebilir.

İnsanda, çocukluk ve gençlik çağlarındaki gelişme ve çatışmaların yarattığı kaygı ve tedirginlikten kaynaklanan yaratıcılık vardır (Mülayim, 1994:36). Bu yaratıcı çoğunu hayatında değişik şekillerde tezahür eder. Örneğin günlük hayatta çocuğun sıra dışı sorularından sıra dışı cevaplarına kadar, beklenmedik hareketlerinden icat ettiği oyunlara kadar doğal bir yaratıcılık göze çarpar. Bu yaratıcılığın yanı sıra zamanda çocuk resimlerinin genel karakterini belirlediği görülebilir.

Tarihte ilk sanat (mağara insanının sanatı) dış-çizgi sınırlandırmasıyla başlar. Sanat çizgilendirme isteğinden doğmuştur. Çocukta da böyle başlar (Read, 2014:25). Çocuk ilk kalem eline geçirdiğinde insanın ilk çizimlerini de başlatmış olur.

ÇOCUK RESİMLERİNİN YETİŞKİN RESİMLERİNDEN FARKI

Çocuk resimleri bazı yönleri ile yetişkinlerin resimleriyle ortak özelliğe sahip olduğu gibi birçok yönü ile de farklılıklar taşır. Benzerlikler çocukları birer sanatçı gibi göstermesine rağmen farklılıklar ise çocuk resimlerinde başka gözle bakılmasını ve bu resimlerde başka değerler aranmasını gerekli kılar. Bu yüzden kimilerine göre çocuk resimleri sanat eseridir kimilerine göre başka amaçlarla yapılır. Bu yüzden çocuk resimlerin ne amaçla yapılıyor sorusuna daha kapsamlı cevap verebilmek için onların farklı özelliklerini incelemekte fayda olacağı düşünülmektedir.

Çocuk resimlerinde içtenlik göze çarpar. En sade anlatım biçimi, en yalın ifadecilik çocukların dili ile sanatın dini bütünlüştürir. Çocuklar, tüm sanatçıların ulaşmak istediği “kim ne derse desin” aşamasına ulaşmış olarak resim yaparlar. Dolayısıyla “izleyici ne der” kaygısından kurtulmuş saf içtenlikle yapılmış görsel dünyalar ortaya çıkmış olur. Tansuğ’a (1988:69) göre; çocuk resimlerinde, henüz olgunlaşmamış ve saflığını yitirmemiş küçük insan varlığının düşünle gerçek arasında kurmayı başardığı kayıtsız heyecan alışverişi su yüzüne çıkar. Bu bağlamda, biçimlendirme içtepisinin belki de en serbest ve en içten örnekleri çocuk resimleridir denebilir.

Çocuk resimlerinde resimsel tat en başta gelir. Resim sanatında aranan değerler çocuk resimlerinde en saf haliyle görülebilir. Görsel dil olarak bilinen “görsel tasarım ilke ve elemanları” çocuk resimlerinde adeta başrol oyuncusu gibidir. Çocuk hangi konuyu seçerse seçsin her zaman sanatsal dili ön planda tuttuğu görülebilir. Eyuboğlu (1986:223) bu konuda şunları söyler;

Dünya kuruldu kurulalı çocuklar resim yapıyorlardı. Ama bunlarda bir lezzet bir değer olduğunu yeni resim anlayışına borçluyuz. Mağara devrinden bu yana vahşi kabile

sanatında, kıyıda bucakta kalmış sahipsiz halk sanatlarında biz hep bu çocuksu lezzeti bulduk. Bu tadı ressamca incelediğimiz zaman ünü dünyaya yayılmış ressamalarda bulamadığımız değerler bulduk. Başın buyruk çizgiye, hiçbir renk tadı vermeden yaşayan lekeye, tek başına kendini savunan renge bunlarda rastladık ve altlarında imza, başlarında kişilik olmadığı için istediğimiz gibi faydalandık bunlardan.

Çocuk resimlerinde soyutlamaya sıklıkla başvurulur. Çocuk dünyası soyut kavramlarla dolu olarak görülür. Çocuklar resim yapmaya soyutlama yaparak başlarlar. Gerçek nesnelere kendi dünyalarında yeniden oluşturan çocuklar, kendilerince soyut ya da yarı soyut bir dünya geliştirirler. İpşiroğlu'na (1998:33) göre; nesneye bağlı olsun olmasın duyu algısının her türlü görsel biçime, imgeye aktarılabilir.

Çocuk ve resimli hikâyeler vardır. İfadeci (expresyonist), anlatımcı dili kullanır. Her çocuk resminin bir hikâyesi vardır. Hatta yaşa bağlı olarak çocuk resmindeki her öğenin kendince bir hikâyesi vardır. Çoğu zaman başlangıcı ve sonu olmayan hikâyelerdir bunlar.

Birçok psikolog, resimli hikâyelerin çocuklara bugünkü uygarlığımızın tattıramadığı heyecanı ve zevki sağladığını belirtmektedir (Özen, 2001:12). Böylece çocuklar hem resimsel hikâyeleri görmek isterken hem de kendileri resimlerinde hikâyelere başvurmadan geri durmazlar. Çocuklar resimlerinde sürekli bir şeyler anlatırlar. Bazen büyükler onların resimlerinde bir hikâye ve anlatılmak istenen bir duygu veya düşünce olduğunu fark etmeyebilirler. Ama en sade resmi yapan çocuğa bile resminde ne anlattığını sorulduğunda uzun uzun resimlerini anlatırlar. Resimde sadece bir öğe görülse bile o öğenin aslında bir hikâyenin kahramanı olduğu bilinmelidir.

Çocuk resimlerinde dış dünya algısı belirleyici olur. Yaşa bağlı olarak çocuk resimlerinde değişim başlar. Bu değişimin esas nedeni çocukların dış dünyayı algılamadaki değişimdir denebilir. Yaş ilerledikçe çocuk dış dünyada daha iyi gözlem yapmaya başlar, nesnelere ayrıntılarını görmeye başlar. Bu ayrıntılar resme aktarılamaya başlayınca benzetme kaygısı arayışları da başlamış olur. Böylece çocuk resimlerinin dili ve buna bağlı olarak üslubu değişmeye başlar. Çoklu Zekâ Kuramı'nı ortaya atan Gardner'a (2004:xxii) göre; bu kurama yönelik araştırmaların bir aşamasını oluşturan "sınırlama" araştırmaları sonrasında bazı ilginç bulgulara ulaşılmıştır. Bu bulgulara göre; özellikle ilk gençlik dönemi sonlarında çocukların; içinde buldukları dünyaya, fiziksel nesnelere ve güçlere, canlıların dünyasına ve kendi zihinleri de dâhil insanların dünyasına ilişkin güçlü ve bozulamaz yargılar geliştirdiği ortaya çıkmıştır.

Nesneleri ve canlıları mekân içinde algılayan çocuk, mesafe ve derinlik duygusunu güçlendirmektedir. Çoğu zaman her nesneyi ilişkide olduğu çevre ile koordine eden, çevre düzeni içinde kavrayan bir yeti gelişmektedir (Mülayim, 1994:38).

Çocuk resimlerinde hayal gücü çok geniştir. Bu resimlere bakıldığında çoğu zaman çocuklardan açıklama beklenir. Çünkü görsel öğeler hayal dünyasında kazandığı anlamları taşımaktadır. Hayal gücü genişledikçe her görsel öğenin anlatım gücü de genişler. Böylece birçok anlam içerebilecek hayâlî kavramlar izleyicinin veya büyüklerin hayal gücünün dışına taşar. Bu yüzdendir ki çocuk resimlerine bakan büyükler çoğunlukla resmin sahibini bulmak ve "burada ne anlatmak istedin?" sorusunu sormak isterler.

Kuspit'e (2006:28) göre; Gauguin, Kandinsky, Klee ve Dubuffet'nin de aralarında bulunduğu, modern dönem öncesinde ve modern dönemde yaşayan birçok şair ve sanatçı,

çocuğu imgelemi en geniş kişi olarak bağırllarına basmış ve çocuk sanatını “ilkel”, çocuksu, “yabancı” sanatı en geniş imgeleme sahip, temel sanat olarak görmüşlerdir. İçlerindeki çocukla iletişimlerini kesmemeye çalışmış, bunun için de çoğunlukla ilkel sanatı mihenk taşı (hatta bileğitaşı) olarak kullanmış, kişinin kendisine atfedilen rolü oynamasını ve kendisini o rolle tamamen özdeşleştirmesini talep eden yetişkinlerin toplumsal dünyasını hiçe sayarak içlerindeki çocuğu canlı tutmaya çalışmışlardır.

Çocuklar tasarlamadan resim yapar. Çocuklar resim yaparken ön tasarım ya da eskiz yapmazlar, kâğıdın herhangi bir köşesinden ya da tam ortasından başlarlar ve bitirinceye kadar devam ederler. Resmin başlangıcında tasarım olmadığı için bitişinde de tasarım olmaz. Çocuk anlatmak istediğini anlattığı zaman resmin bittiğini düşünür.

Bilindiği gibi çocuk, bir resmi önceden tasarlayıp yapmaz, tersine yaparken tasarlar. Çocuğun tutumundaki değişiklik de buradan geliyor olabilir. Yani çocuk yapacağı resmin nasıl olacağını, nelerden kurulacağını, konunun neresinden başlayıp nerede bitireceğini en başından bilmemiş olmaktadır. Demek ki, çocuk yapacağı resmi önceden bütünüyle gözünde canlandıramıyor. Bu yüzden, yetişkinlerin etkisinde kalan çocuklar ilk şaşkınlığı çalışmaya başlarken gösterirler ve durmadan: “Nereden başlayayım?” ya da “Buradan başlasam olur mu?” diye sorular sorarlar (Bingöl, 1975:21).

Çocuklar yaşa göre farklı resimsel davranış gösterir. Çocukların resimlerinde yaşlarına bağlı ipuçları bulunur. Bir başka deyişle çocuğun resimsel yaşı vardır. Aynı çocuğun dört yaşındaki resmi ile beş yaşındaki resmi arasındaki fark bile hissedilir. Bu yönüyle çocuk resminin kendi içinde bir gelişiminden söz edilebilir.

Kararsızlık, bu dönemin bir başka önemli özelliklerinden biridir. Bazen güçlü bir çalışma isteği gösterirken zaman zaman da isteksizlik ve bıkkınlık ansızın ortaya çıkabilir. Bu kararsızlık eğilimi içsel sorunlarla ya da kendi dışındaki sorunlarla ilgilenme biçiminde belirir. Sonuçta büyük bir huzursuzluk ortaya çıkar. Ne yapacağını bilememek, hiçbir şeyden haz duymamak... Yeniliklerle ilgilenme isteğiyle birlikte çabucak vazgeçme ve huzursuzlaşma bu ilginin yerine geçebilir. Sonuçta; çılgınlıklar, serüven, evden kaçma, kahramanlık tutkusu, kovboy ve serüven filmlerinden hoşlanma eğilimleri kendini gösterir (Gençaydın, 1993:15). Örneğin, 5–6 yaşındaki çocuklar istekli bir şekilde her konuya çalışırlar. Ama 7 yaşından sonraki çocuklar kendilerine göre zor buldukları konulardan kaçarlar. Her verilen konunun başında çocuklar “ben çizemem” “ben bu resmi yapamam” “bunun yerine kendi istediğimi yapsam olur mu?” “bunu bitirdikten sonra kendi istediğimi yapsam olur mu” derler ya da birkaç dakika sonra “bitirdiim” diye bağırırlar (Gentle, 1993:19).

Çocuklar gerçek sürrealistlerdir. Sürrealist ressamlar gerçeğin ne olduklarını bildikleri halde gerçekte olmayan resimler yaparlar. Yani gerçek olmadığının bilerek yaparlar o acayip resimleri. Oysa çocuklar gerçek olduğunu düşünerek sıra dışı resimler yaparlar.

Çocuklar kimi zaman, yıldızların, aslında hiç de öyle olmadıkları halde, yıldız biçiminde olduğuna inanırlar (Gombrich, 2007:28). Herbert Read ve Victor Lowenfeld’e göre “Hiç kimse hatta sanat eğiticileri bile, tüm küçük çocukların görsel deyim ve çizgisel elemanlarla, kendi dünyalarından geçen insan veya şeyleri nasıl inanılmaz bir kolaylıkla ifade ettiklerini inkâr edemez. İnsan onların algıladığı bilgi zenginliği karşısında hayrete düşer. Yarattıkları imajların akıcılığı ve zenginliği kişiyi büyüler ve bunu doğal olarak yaparlar.

Şemaları yaşantılarıyla beraber gelişir. Bu deneyimlerini somutlaştırmak, onların ifade şekillerini zenginleştirir. Bundan da her çocuğun görsel ifade bakımından doğuştan bir yeteneği olduğu sonucu çıkar (Gürer, 1990:6). Bu yetenek çocuğa göre farklılık gösterse de tüm çocuklar için genellenebilir.

Sürrealistlik doğaya değil, onu yorumlayan insanın düş gücüne dayanmaktadır. Bu tür bir düş gücü çocuk oyunlarında ve uygar insanın düşlerinde belirmektedir (Bozkurt, 1995:66). Düş gücü oldukça geniş olarak kabul edilen çocuklar, sürrealist dünyayı yeniden şekillendirmeye hazır olarak resim yapmaya başlarlar.

Her çocuğun üslubu özgündür. En zor resimler bile taklit edilebilir. En karmaşık resimler bile reproduksiyonla çoğaltılabilir. En çetrefilli üsluplar bile üzerine çalışılarak aynı üslupta resimler yapılabilir. Ancak çocuk resimleri taklit edilemez. Bir çocuk resmi üzerinde ne kadar çalışılırsa çalışılırsa taklit edilemez. Mutlaka bir ipucu onun çocuk elinden çıkmadığını fark ettirir. Figürleri yakansa, mekân yakalanmaz, mekân yakalansa renk seçimi yakalanmaz her şey yakalansa boyayı sürüş biçimi yakalanmaz, o da yalansa boyaya uyguladığı basınç yakalanmaz vs.

Çocuklarda güzellik, gerçek ve özgüven duygusu, yetişkinlerinden farklı olarak kendi ölçüleri içinde serbest sayılabilecek bir atmosferde gelişir (Gökaydın, 2002:27). Ancak çocuklar için daha çok önem taşır. Çünkü çocuklarda desteklenme gelişmeyi daha çok hızlandırırken engelleme de gelişmeyi köreltebilir ya da yok edebilir.

Çocuğun üslubunun oluşumunda fiziksel yapısı veya kas gücü de etkilidir. Duyular arasındaki ağır bir şekilde gelişen iş bölümünün en önemli süreci insanlığın çocukluk evresinde olmuştur. Çocuk her türlü hareketini elleri ile sağlar. Yani bu dönemde ve sonrasında eller insanlığın kullandığı ilk araçlardır. Ellerin diğer duyularla, özellikle gözlerle birlikte etkin olduğu süreç içinde sağladığı, aslında dış dünyanın işlenmesi demektir. Doğadaki nesnelere tek tek ele alınır, işlenir. Bu işlem ise onları sembollere götürür (Ersoy, 2002:30). Böylece, semboller çocukların vazgeçilmez imgeleri haline gelir.

Yerine göre ağaç kahverengi, yanardağ siyah, alışılmış gök gri olabilse de, renkleri seçmekte serbest olan bir çocuk daima ağacı yeşil, yanardağı kırmızı ve gökyüzünü mavi yapar. Orta çağda tabiat çocuğun yaptığı şekilde verilmekle beraber renk de çok kesin kurallara bağlıdır. Bu kuralları sanatçı değil gelenek ve kilisenin otoritesi koymuştur (Read, 2014:29).

ÖĞRETMEN TUTUMUNUN ÇOCUK RESİMLERİNE ETKİSİ

Kişinin gözünü açtığı ve okul dönemine kadar tek dünyası olan aile ortamı ve yakın çevresi oldukça önemlidir. Burada sanat ve kültür eğitimi ailede başlar, ailenin yönlendiği sınırlar içinde gelişir. Okul öncesi eğitim çocuğun ufkunu biraz daha açar. Çocuğun çevresi genişler, imgeleri zenginleşir, yaşantısında görsel kültürün doğrudan ve de dolaylı etkisi artar. Bu dönemde çocuk resim yapmayı kendiliğinden gelişen bir dizge içinde öğrenir. İmge zenginliği bu gelişmeye yardımcıdır. Ne kadar sanat nesnesi görürse, ne kadar çok doğa ve çevre ile içice olursa görsel imgeleri ve bilgisi o kadar zenginleşir. Bu dönemde yaptığı resimler yetişkinlerin hayranlığını çeker. İnsanın kültürlenme bağlamında sanatla birlikteliği yaşamının bazı önemli aşamaları vardır. Aile ortamı ve yakın çevreden sonra Okul dönemi

kültür ve sanat anlamında ikinci öğrenme ortamıdır. Okul sanatın bir ders olarak öğrenildiği ve öğretildiği kurumdur. Okulda görsel sanatlar ve kültür eğitimi adına yapılan her çalışma, her etkinlik önce öğretimdir. Görsel sanatların her boyutu; estetiği, uygulaması, eleştirisi ve tarihi ile kapsamlı bir bilgi ve deneyim alanıdır. Tek başına bir yapıt oluşturma bile, bu çok özel alanın öğretimine ışık tutacak bir öğrenme sürecinin ipuçlarını verir (Kırıçoğlu, 2009: 173). Bu süreci oluşturma ve devam ettirme görsel sanatlar öğretmenin bilinci ve bu bilinci davranışa yansıtma derecesi ile doğru orantılıdır.

Ünlü eğitimci Cizek'e göre sanat eğitimcileri kendi otoritelerini sağlayacak katı düzen ve kanunları yerine, çocukların iç zenginliklerini olduğu gibi ortaya koyma hevesi verecek, anlayışlı ve sevgi dolu bir tutum sergilemelidirler (Gökaydın, 2002:27). Özellikle günümüz çocuklarının buna oldukça ihtiyacı vardır. Daha önce de değinildiği gibi bugünün çocukları çeşitli şartlardan dolayı özel ilgiye muhtaç çocuklar derecesinde tutumların muhatabı olmak zorundadırlar.

Her çocuğun farklılığı bir zenginliktir. Bazen çocuklar resimlerinde doğadan formlar seçerken renkli kalemlerle çeşitli biçim arayışında olurlar. Aslında biri diğerinden daha iyi ya da kötü değildir sadece birbirinden farklıdır demek daha doğru olur. Öğrencinin bunu anlamasında öğretmenin yardımı gerekli olabilir. Böylece öğrenci ikisinin farkını anlama üzerine yoğunlaşır. Öğrencinin bu yorumu zamanla resimlerine yansımaya başlar. Böylece öğrenciler etraflarına farklı gözle bakmaya başlarlar (Gentle, 1993:21). Farklılıkların ortaya çıktığı ortamlar öğrencileri keşfetmenin de zeminini oluştururlar.

Sanat eğitimi bireysel yeteneklerin ortaya çıkması için iyi bir ortamdır. Çağdaş psikoloji her bireyin ayrı bir dünya olduğunu kabul eder. Bu bireysel dünya “kendini gerçekleştirme” oranında dengede kalır. Bu anlamda sanatsal etkinlikler kendini gerçekleştirme ortamlarıdır (Gökbulut, 1996:30). Bu ortamın oluşturulması birinci derecede öğretmenin sorumluluğundadır. Görsel sanatlar öğretmeni Çoklu Zekâ anlayışı perspektifinde her bireyi farklı yetenekleri olan bireyler olarak görüp ona göre eğitim ortamları hazırlayabilir. Bu tam yeteneğini ortaya koymanın vereceği başarı ile birlikte çocuğu eğitim süreci boyunca mutlu edebilir.

Çocuk fiziksel olarak da normal bir erişkin özelliklerine sahip değildir. Çocuğun kasları hızla gelişme sürecindedir. Kaslar arası iş birliği henüz ileri düzeye çıkmamıştır. Görme duyusu da yeterince olgunlaşmamıştır. Çocuğun yaşı ilerledikçe tüm fiziksel yapısında gelişmeler olur. Zamanla bu gelişim öğrenmeyi hızlandırmış başarıyı arttırmış olur. Duygusal-toplumsal gelişimleri de hızlanır. Öğrenme isteği çok güçlenir. Ancak, çocuğun ilgi ve becerilerine uygun çalışmalar iyi belirlenirse oyun, spor, müzik, resim, drama, şiir gibi etkinlikler bütünlük içinde uygulanırsa, rehberlik olumlu sonuç verebilir (Sezer, 2001:5). Görsel sanatlar öğretmeni bir yönüyle rehber öğretmen niteliğindedir. Rehber öğretmenin özelliklerinden biri olan birebir ilgi görsel sanatlar eğitiminin doğasında olan bir değerdir.

Çocuk her zaman büyüklük taslarlar ya da başka bir deyişle büyük olmak isterler. Büyüklük de çoğu zaman bu duruma engel olmak ister. Resim yapmada ise aksine çocuk kalmak isterler. Ancak bu kez de büyüklük özendirmek istemiş olur (Bingöl, 1975:83). Bu durum özellikle görsel sanatlar öğretmenlerinin sürekli dikkat etmeleri gereken bir olağan davranış biçimidir.

Görünen o ki, çocuklara yönelik sanatsal eğitim çalışmalarında sık sık tanık olunan kısmi başarısızlık da bununla açıklanabilir. Okulla ilişkin kesilmesinden sonra çocukların önemli bir bölümünün, okulun aşılama çalıştığı bir etkinliği reddetmesinin nedeni, çoğunlukla zannedildiği gibi erken yaşlardaki bu eğitimin etkisinin okul ve müzeyi bir araya getirmesi ve dolayısıyla bir taraftaki kopuşun diğer tarafta da kopuş yaratması değil. tam tersine toplumsal çevresinden kültür etkinliğinin düzenli yapılmasına yönelik yaygın bir destek alamamış olanlarda müze ziyareti gibi kültürlülere özgü bir tutumun gelişebilmesi için okula gitme süresinin yeterince uzun, eğitimin de yeterince derin olmamasıdır (Bourdieu, & Darbel, 2011:125).

Alışılmış yaşam tarzına göre: çocuklar büyüdüklerinde, sanatla uğraşmaktan vazgeçmeleri gerekiyor, çünkü geleneksel anlayışa bunlar ciddi adamlara göre şeyler değildir (Bourdieu & Darbel, 2011:83). Her ne kadar açık bir şekilde ifade edilmemiş olsa da, yaygın olan bu anlayış, eğitim sistemini ve dolaylı olarak sanat eğitimcilerine kadar varan geniş etkiye sahiptir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sanatla ifade etme çabası çocuk için lüks değil bir ihtiyaçtır. Çocuk resimleri bir sanat eseri olmaktan daha fazla anlama sahiptir. Bu yüzden çocuk resimleri yetişkin resimlerinden farklı olarak birçok özelliği de içinde barındırır. Çocuk resimlerinin kendine has özelliklerinden bazı şunlardır: Çocuk resimlerinde içtenlik göze çarpar. Çocuk resimlerinde resimsel tat en başta gelir. Çocuk resimlerinde soyutlamaya sıklıkla başvurulur. Çocuk ve resimli hikâyeler vardır. Çocuk resimlerinde dış dünya algısı belirleyici olur. Çocuk resimlerinde hayal gücü çok geniştir. Çocuklar tasarlamadan resim yapar. Çocuklar yaşa göre farklı resimsel davranış gösterir. Çocuklar gerçek sürrealistlerdir. Her çocuğun üslubu özgündür.

Çocuk resimlerinin bu doğal özelliklerini devam ettirebilmesi öğretmenin tutumu ile de doğrudan ilişkilidir. Görsel sanatlar öğretmeni mutlaka çocuk resminin bu özelliklerini bilmeli ve çocuğa bu şekilde davranmalıdır. Her şeyden önce çocuğun bir sanatçı olmadığı ve sanat eğitiminin bir sanatçı yetiştirme eğitimi olmadığı bilinmelidir. Yukarıda bahsedilen özellikler göz ardı edilmeden çocukla iletişim kurulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Ayaydın, A. (2010). *Okul Öncesi Dönemde Görsel Sanatlar Eğitiminin Bireye Kazandırdığı Değerler*, Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 12, Sayı:1, 187-200
- Berger, J. (2004). *Görme Biçimleri* (Yurdanur Salman) İstanbul: Metis Yayınları
- Bingöl, C. (1975). *Resim Nedir Nasıl Yapılır Nasıl Öğretilir* İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Bourdieu, P. & Darbel, A. (2011) *Sanat Sevdası Avrupa Sanat Müzeleri Ve Ziyaretçi Kitlesi* (Çev: Sertaç Canbolat,), İstanbul: Metis Yayınları
- Boydaş, N. (1990). *Resim-İş Öğretimi Nasıl Geliştirilebilir? Ortaöğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi Ve Sorunları* Ankara: Ted Yayınları
- Bozkurt, N. (1995). *Sanat Ve Estetik Kuramları*, İstanbul: Sarmal Yayınevi

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 64 Kasım – Aralık 2017

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X Calal-Abad Uluslararası Üniversitesi,

Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü

Calal-Abad – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

- Ersoy, A. (2002). Sanat Kavramlarına Giriş. İstanbul: Yorum Sanat Yayıncılık
- Eyuboğlu, B.Rahmi. (1986). Resme Başlarken, Ankara: Olgaç Basımevi
- Freud, S. (1999). Sanat Ve Edebiyat (Çev: Emre Kapkın, Ayşen Tekşen Kapkın). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Gardner, H. (2004). Zihin Çerçevesleri Çoklu Zekâ Kuramı (Çev: Ebru Kılıç). İstanbul: Alfa Yayınları
- Gençaydın, Z. (1993). Sanat Eğitimi. Anadolu Üniversitesi Yayın No: 582.
- Gentle, K. (1993). Teaching Painting In The Primary School. London: Cassell.
- Gombrich, E.H. (2007). Sanatın Öyküsü (Çev: Erol Erduran-Ömer Erduran) İstanbul: Remzi Kitabevi
- Gökaydın, N. (2002). Temel Sanat Eğitimi, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Gökbulut, N. (1996). Sanat Eğitimi Programları Ve Beklentiler, Milli Eğitim, Sayı;131.
- Gürer, L. (1990). Temel Tasarım. İstanbul: Teknik Üniversite Matbaası
- Hurwitz. A. & Day, M. (1995). Children And Their Art: Methods For The Elementary School. New York: Harcourt Brace Jovanovich
- İpşiroğlu, N. (1998). Sanattan Güncel Yaşama, İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Kırıçoğlu, O.T. (2009). Sanat, Kültür, Yaratıcılık, Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Kuspit, D. (2006). Sanatın Sonu. (Çev: Yasemin Tezgiden). İstanbul: Metis Yayıncılık
- Mülayim, S. (1994). Sanata Giriş. İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.
- Özen, Y. (2001). İlköğretimde İletişim. Ankara Nobel Yayın Dağıtım.
- Read, H. (2014). Sanatın Anlamı (Çeşiren: :Nuşin Asgari) İstanbul: Hayalperest Yayınevi
- Robinson, K. (2003). Yaratıcılık Aklın Sınırlarını Aşmak (Çev: Nihal Geyran Koldaş). İstanbul: Kitap Yayınevi
- Sezer, H. (2001). İlköğretimde Resim-İş Eğitimi, Ankara: Meb Projeler Koordinasyon Dairesi Başkanlığı.
- Tansuğ, S. (1988). Sanatın Görsel Dili, İstanbul: Remzi Kitabevi